

ENERJİ BOYUTUYLA KÜRESELDE GÜÇLER, DENGELER VE JEOPOLİTİK HAREKETLİLİK

Dünya her zaman istikrarsız olduğu için geleceği tahmin etmek imkansız gibi görünse de küreselde öngörü yapmak mecburiyeti vardır ve bunun için de iyi ölçüm gerekir. Halihazırda çalışan sistemin geçmişini iyi tanımak, bilmek ve hakim olmak, sistemin içinde olmak ve anlık takip edebilmek, ileriye doğru planlamalar ve uygulamalar yapabilecek seviyede kabiliyet sahibi olmak bu ölçümleri gerçekleştirmenin temel şartlarıdır.

Dr. Aydın Özü

Altmıştan fazla savaşa girip "Bir kere savaşsanız bir daha bir saat savaşmazsınız" diyen Fransız General Napolyon diğer taraftan askeri jeopolitik açıdan başka bir değerlendirmesi ile "Coğrafya kaderdir" der ve bu görüşünü de uygulamada dikkate alır.

1802 yılına gelindiğinde Amerika Başkanı Thomas Jefferson, "Dünyada öyle bir nokta var ki sahibi bizim doğal ve daimi düşmanımızdır ve bu nokta New Orleans'tır" dediği yerin sahibi olan Fransa ile herhangi bir savaşa girmeden anlaşarak 1803'te Louisiana Bölgesini Fransızlardan alıp ABD topraklarını iki katına çıkarmıştır. Son derece jeopolitik öneme sahip olan bu bölge ile Amerika'nın küresel güç olma yolundaki belki de en önemli adımı atarken diğer tarafta Napolyon belki de böylesi bir küresel güç değişimini bu yolla Amerika ile İngiltere arasında gerçekleştirme planları kurmuştu. Gerçekten de Amerika'nın enerji boyutuyla büyümesi ve küreselleşmesi bu bölge üzerinden olmuştur. Amerika'nın küreselleşmede gösterdiği bu ivme, onun enerji kaynaklarına ve bu kaynaklara

"Kuzey Kutbu gibi tarihin büyük kısmının insanlar tarafından yok sayılan bölgeleri günümüzde de enerji kaynakları için gidilen ve büyük yatırımlar yapılan bölgeleri oldular."

ulaşmadaki hevesini ve tahmin yeteneklerini de arttırmıştır. 1867'de Alaska'yı Ruslardan 7.2 milyon dolara aldıkları anlaşmayı imzalayan Amerikan Dışişleri Bakanı William Seaward'a büyük tepki gösterilmiştir ve hatta

"Paralarımızla bize buz aldın" denilerek kendisi neredeyse çılgın ilan edilmiştir. Bu öngörünün sonuçlarının 1900'lere gelindiğinde de bulunan altının ve sonrası petrol rezervlerinin halen Amerika'nın refah payında önemli bir rol oynadığını görebiliyoruz. Takip eden süreçte ise Kuzey Kutbu gibi tarihin büyük kısmının insanlar tarafından yok sayılan bölgeleri günümüzde

de enerji kaynakları için gidilen ve büyük yatırımlar yapılan bölgeleri oldular.

ENERJİ VE JEOPOLİTİK

Hannibal, Sun Tzu , Büyük İskender'den tarihteki pek çok liderden günümüz liderlerine kadar dikkate alınan ve geçerliliğini koruyan bu coğrafi gerçekler halen güncelliğini korurken, diğer taraftan enerjiye ulaşmak ve ulaşılan kaynakları korumak için jeopolitikte

coğrafyayı lehine çevirebilecek stratejik projeler düşünülür , bulunur ve uygulamaya konur. Örneğin Napolyon Savaşlarından sonra İngiliz himayesine sonrasın da ABD yönetimine geçen ve halen ABD'nin Asya Pasifik Bölgesindeki ABD bombardıman üslerinden biri olan Diego Garcia Adası, Amerikan dünya coğrafyası içinde öncelikle enerji olmak üzere jeopolitik denge ve hassasiyetleri dikkate alarak kendisine stratejik bir pozisyon kazandırmıştır.

Jeopolitik şartlar hem savaşta, hem de barışta özellikle enerji havzalarının olduğu yerler olmak üzere her ülkeyi etkiler. İran hem I. Dünya Savaşına hem de II. Dünya Savaşına katılmayacağını ilan etmesine rağmen Rusya-İngiltere-Almanya arasındaki jeopolitik çekişmelerinin içinde kalmış ve istemediği halde savaştan ve de sonuçlarından kaçamamıştır.

Jeopolitikte gücü çok iyi hesaplamak ve kullanmak ya da kullanmamak gerekir. "Gelibolu dünyanın en önemli bölgesidir" diyen ve I. Dünya Savaşı boyunca ülkesini yöneten İngiliz Başbakanı David Lloyd

"Dünya GDP'sinin %23'ü ABD, %18'i Çin merkezlidir. Enerjide ise ABD petrol ve gaz ihracatçısı, Çin ise petrol ve gaz ithalatçısıdır."

George, Çanakkale'den geçememiş buradaki direncin seviyesini İstanbul işgalindeki dört sene boyunca hafızasında tutmuştur. Yaklaşık 4 seneden fazla devam eden Yunan işgal gücü 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz ile 9 Eylül'de İzmir'den, 18 Eylül'de de tüm Anadolu'dan çıkartılmıştır. Buradaki güç ve sürat, İstanbul'u işgal etmiş İngiliz ve müttefikleri tarafından da ölçülmüştür. Nitekim Türk ordusu Yunanı İzmir'den denize döktükten sonra İstanbul'a yönelmiştir ve ölçümlerini iyi yapan İşgal Kuvvetleri İstanbul'u terketmişlerdir.

Günümüzde halen tüm bu ve benzeri hesaplamalar, küresel düzeyde enerjinin geçtiği her yerde hassas bir şekilde takip edilmektedir.

ABD vs ÇİN

Dünyanın GDP'si üzerinden enerjiye dayalı pratik bir hesaplama yaparsak; dünya GDP'sini yaklaşık 95 trilyon dolar olarak dikkate aldığımızda bunun yaklaşık %23'ü Amerika, %18'i Çin yani yarısı 2 ülke arasında, Amerika ve Çin olarak ortaya çıkar. Bu iki ülkenin enerji pozisyonlarına baktığımızda, ABD petrol ve gaz ihracatçısı, Çin petrol ve gaz ithalatçısıdır. Yani dünya liderliği rekabetindeki bu iki ülke arasında, Çin açısından ciddi bir dezavantaj söz konusudur. Çin bu dezavantajı ortadan kaldırmak ve enerji güvenliğini sağlama üzere

diğer enerji kaynaklarını maksimum kullanmaya çalışmaktadır. Örneğin dünyanın en büyük hidroelektrik santrali Çin'dedir ve elektrik üretimlerinin neredeyse %20'sini hidro-elektrikten sağlamaktadır. Demek ki bu noktada da su önemli oluyor. Tibet, Çin'in su deposudur ve stratejik olarak çok büyük öneme sahiptir. Yakın zamanda bir göçmen ülkesi olan Kanada'da, Tibet'in özgürlüğü için gösteri yapan birkaç kişilik küçük bir grup nedeniyle, dünya nüfusunun %18'ine sahip olan Çin, dünyanın en büyük ikinci yüzölçümüne sahip Kanada'yı kara listeye almaya kalkmıştır. Bu olay konjonktörün Çin'in çok ihtiyacı olan petrol trafiğinin Kanada'dan gelmesine imkan verdiği bir dönemde gerçekleşmiştir.

Amerika'nın petrol ve gaz ithalatçı pozisyonundan ihracatçı pozisyona geçmesi dünya enerji haritasını yenilemiştir. Kanada'da bundan payını alanlardır. Artık o da geleneksel Amerika'yı iktidar meşaklığına

dünya pazarlarına açılma yönünde evirmek zorunda kalacaktır. Kaldı ki Kanada henüz rezervlerinin %20'sini çıkarmış bir ülkedir. Diğer taraftan Kuzey Amerika buna rağmen genelekonimik yapısını, NAFTA'yı daha iler bir boyuta taşıma niyetiyle şekillendirmektedir. Daha açık bir ifadeyle dünyanın en büyük ekonomisi olan Amerika, dünyanın coğrafi açıdan en büyük ikinci ülkesi olan Kanada ve dünyanın önemli seviyede işgücü imkanları olan Meksika arasında bu yönde ilişkilerin hız kazandığını söylemek yerinde olacaktır.

Araştırma şirketlerinin 2050 gibi uzun dönemli dünyadaki gelişen pazarlara yönelik çalışmalarına baktığımızda Brezilya, Meksika, Hindistan gibi birkaç ülke ile birlikte mutlaka Türkiye'yi de görürsünüz.

Bu gözükken potansiyeli zaman içinde işler ve çalışır halde görmek ve bu işleyişi korumak için globale adaptasyon da sabırlı stratejilere, akıl ve bilgi ile işleyen bir duyarlılığa ve elbette dinamizme mutlak ihtiyaç vardır.